

***Petractis clausa* (Zeeëgeltje) in Nederland teruggevonden**

A. (André) Aptroot

G.v.d.Veenstraat 107, 3762 XK Soest (andreaptroot@orange.nl)

Abstract: *Petractis clausa* found back in the Netherlands

Petractis clausa was thought extinct in the Netherlands. It was previously known from three records, all on ephemeral substrates, such as dead shells and small pebbles of soft limestone. On an excursion to several churchyards of small villages in the Province of Groningen in the extreme north-eastern corner of the Netherlands, the species was found at 5 km from the German border on a more stable substrate, viz. an old tombstone.

Petractis clausa (Nederlandse naam: Zeeëgeltje) is een onopvallend, maar met de loep onmiskenbaar korstmos. Het heeft een roze kleur en de randen van de apotheciën zijn gestreept. Het is een zeldzaamheid, die nog maar drie keer in Nederland gevonden was: twee keer in de zeventiger en tachtiger jaren in Zuid-Limburg (Wrakelberg en Bemelen), en eenmaal in de tachtiger jaren op Texel. In Zuid-Limburg groeide de soort op zachte mergel-steentjes in het kalkgrasland, en in de duinen op dode schelpen. Alle vindplaatsen waren op instabiele substraten, en tijdens bezoeken aan precies dezelfde terreinen in de jaren negentig werd de soort niet meer aangetroffen. De laatste 15-20 jaar doken ook geen nieuwe vondsten op, terwijl het lichenologische veldwerk juist werd geïntensiveerd. Daarom staat de soort momenteel te boek als uitgestorven. In aangrenzende landen is de soort zeer zeldzaam.

Op 22 oktober 2005 werden tijdens een excursie naar de uiterste noordoost-hoek van de provincie Groningen 9 kerken en begraafplaatsen (en een rij iepen) op korstmossen onderzocht. Aanwezigen waren o.a. Uwe de Bruyn, Han van Dobben, Laurens Sparrius, Maaike Vervoort en de auteur, alsmede een tiental geïnteresseerden uit Groningen. De werkwijze was als volgt: eerst werden alle soorten op de kerk genoteerd, en vervolgens alle eventuele extra soorten op de graven en daarna de extra soorten op de meestal aanwezige bomen. Op deze wijze werden binnen een dag 122 soorten gevonden (tabel 1). Op dezelfde wijze hebben we tot nu toe zo'n 375 kerken in Nederland en aangrenzend buitenland (bijvoorbeeld net over de grens in Duitsland, De Bruyn et al. 2005) onderzocht.

De grootste verrassing van deze excursie was een grafsteen bij de laatste bezochte kerk, die van Woldendorp, op 5 km van de Duitse grens. Hier groeiden een paar flinke exemplaren van *Petractis clausa*, die we meteen herkenden omdat zowel de soort als de habitat precies overeenstemden met de laatste keer dat we de soort gezien hadden, namelijk op een oud kerkhof net over de Luxemburgse grens in Frankrijk (Diederich et al. 2005). De meeste excursiedeelnemers hebben dit hoogtepunt overigens gemist; zij waren al maar huis.

Om een indruk te geven van de diversiteit die in een dag in een ogenschijnlijk voor korstmossen erg arm landbouwgebied gevonden kan worden, is een soortenlijst toegevoegd van de vondsten van deze dag. Het is ook het publiceren waard omdat van Groningen vrijwel geen korstmosvondsten gepubliceerd zijn, afgezien van de zeedijken en het ene hunebed.

Literatuur

- Bruyn, U. de, A. Aptroot, L.B. Sparrius & W. Linders. 2005. Ergebnisse eines Flechten-Kartierungstreffens in Ostfriesland (Nordwest-Niedersachsen). Aktuelle Lichenologische Mitteilungen NF 14: 18-29.
- Diederich, P., D. Van Den Broeck, D. Erntz, J. Signoret, A. Aptroot, L.B. Sparrius, D. Jordaens & E. Sérusiaux. 2006. Contribution to the knowledge of lichens in northern France. Bulletin de la Société des Naturalistes de Luxembourg 106: 53-62.

Legenda soortenlijst

1: Garmerwolde; 2: Zuidwolde; 3: Noordwolde; 4: Middelstum; 5: Leermens; 6: Godlinze; 7: Bierum; 8: Holwierde; 9: iepen Marsum; 10: Woldendorp; a: op kerk; b: (alleen) op graf; c: (alleen) op boom.

Soortenlijst

Acarospora smaragdula 1a 2a 4a 5a *Amandinea punctata* 1a 2c 6c 9c *Arthonia spadicea* 5c *Aspicilia calcarea* 7b *Aspicilia contorta* 3b *Bacidia adastrata* 1c 2c 4c 5c 6c 8c 9c 10c *Bacidia caligans* 3b 4b 5a 7b *Bacidia chlorotricula* 3a *Bacidia neosquamulosa* 1c 5c 6c *Buellia aethalea* 8a *Buellia griseovirens* 2c 9c *Caloplaca britannica* 2a 6a 7b 8b 10a *Caloplaca chlorina* 1a 3a 4c 6c 8b 10a *Caloplaca citrina* 1a 2a 3a 4a 5a 6a 7a 8a 9c 10a *Caloplaca coronata* 4b 7b *Caloplaca decipiens* 1a 2b 3a 6a 7b 8b *Caloplaca flavescens* 1a 2a 3a 4a 5a 6a 7a 8a 10a *Caloplaca flavocitrina* 1b 2b 6a 7b *Caloplaca flavovirescens* 1b 2b 4b 7b *Caloplaca holocarpa* 1b 2b 8a *Caloplaca lithophila* 1b 7b 8b *Caloplaca obscurella* 7c *Caloplaca ruderum* 1a 3a 4a 5a 6a 8a 10a *Caloplaca saxicola* 1a 2a 3a 4a 6a 7b 8b *Caloplaca teicholyta* 6a *Candelariella aurella* 1a 3b 7b 8b *Candelariella reflexa* 1c 5c 8c 9c *Candelariella vitellina* 1b 3b 5c 7b 8a 9c 10b *Candelariella xanthostigma* 9c *Catillaria chalybeia* 3a 8a *Catillaria lenticularis* 7b *Catillaria nigroclavata* 9c *Cladonia fimbriata* 7c *Cliostomum griffithii* 1a 7a 10c *Diploicia canescens* 2a 3a 4a 7a *Diploicia alboatrum* 1a 2a 3a 5a 8a 10a *Evernia prunastri* 5c 7c 8c *Fellhanera viridisorediata* 1b 5c 7c 8c 10c *Flavoparmelia caperata* 5c *Haematomma ochroleucum* 1a 2a 3a 4a 7c *Hyperphyscia adglutinata* 4c 10c *Hypogymnia physodes* 5c 9c *Hypogymnia*

tubulosa 8c *Hypotrachyna revoluta* 5c *Lecania cyrtella* 10c *Lecania erysibe* 1a 2b 3b 4a 5a 6a 7b 8b 10b *Lecania rabenhorstii* 1a 2a 3a 4a 6a 7b 10a *Lecanora albescens* 1a 2a 3a 4a 5a 6a 7a 8a 10a *Lecanora campestris* 1a 3a 4a 7a 8a 10a *Lecanora carpinea* 10c *Lecanora chlarotera* 1c 2c 3a 4c 6c 7c 8c 9c 10a *Lecanora compallens* 9c *Lecanora conferta* 3a 5a 6a 7a 8a 10a *Lecanora crenulata* 3a 7b 8b 10b *Lecanora dispersa* 1a 2a 3b 5a 9c 10a *Lecanora expallens* 1c 2c 5c 6c 7a 8c 9c 10c *Lecanora flotowiana* 1b 2b 7b 8b *Lecanora hagenii* 2b 9c *Lecanora horiza* 1a 2a 4a 7a 8a 9c 10b *Lecanora muralis* 6a 8a *Lecanora polytropa* 8a *Lecanora sulphurea* 2a *Lecanora xanthostoma* 7b *Lecidella elaeochroma* 1c 2c 3c 4c 7c 8c 9c 10c *Lecidella flavosorediata* 8c 9c *Lecidella scabra* 1a 3a 4a 5a 6a 7a 8a 10a *Lecidella stigmatea* 1a 3a 4b 6a 7b 8b 10a *Lepraria incana* 5a 7c 8a 9c *Lepraria lesdainii* 3a *Leproloma vouauxii* 1a 3a *Melanelia exasperatula* 2c 5c 8c 9c *Melanelia fuliginosa* 8c *Melanelia subaurifera* 2c 5c 7c 8c 9c 10c *Opegrapha areniseda* 4a *Opegrapha calcarea* 2a 3a 4a 5a 7a 8a *Opegrapha niveoatra* 1c 2c 3c 4c 7c 10c *Opegrapha rufescens* 3c *Opegrapha varia* 1c 2c 3c *Opegrapha vermicellifera* 2c *Opegrapha vulgata* 1c 2c 4c 6c *Parmelia saxatilis* 5c *Parmelia sulcata* 2c 5c 6c 7c 8c 9c 10c *Parmelina tiliacea* 2c 7c *Petractis clausa* 10b *Phaeophyscia orbicularis* 1b 2c 3b 4a 5c 6a 8b 9c 10a *Phlyctis argena* 1c 2c 4c 6c 7c *Physcia adscendens* 1a 2c 4a 6a 8b 9c 10b *Physcia caesia* 1b 2b 3b 4b 7a 8c 9c *Physcia dubia* 9c *Physcia tenella* 1a 2c 4a 5c 8c 9c 10b *Physconia enteroxantha* 2c 4c *Physconia grisea* 2c 4b 5c 6c 8c 9c *Placopyrenium trachyticum* 3b 10b *Pleurosticta acetabulum* 8c 9c *Polysporina simplex* 8a *Porina aenea* 1c 3c *Porpidia soledizodes* 1a 3a 8a *Protoblastenia rupestris* 3b *Psilolechia lucida* 4a 5a 8a *Punctelia subrudecta* 1b 5c 7c 8c *Punctelia ulophylla* 5c 8c *Ramalina farinacea* 5c 7c 8c 9c 10c *Ramalina fastigiata* 9c 10c *Ramalina fraxinea* 9c *Rhizocarpon reductum* 8a *Rinodina gennarii* 1a 2b 3a 4a 6a 8a 10a *Scoliciosporum umbrinum* 1a *Tephromela atra* 1a 4a *Trapelia coarctata* 1a 5a *Trapelia placodioides* 3a 4a 5a 6a 8a *Verrucaria calciseda* 4b *Verrucaria macrostoma* 4b 6a *Verrucaria muralis* 1a 2a 4a 5a 6a 7a 8a *Verrucaria nigrescens* 1b 3a 7b 8a 10b *Verrucaria pinguicula* 3a *Verrucaria polysticta* (= *glauca*) 1a *Verrucaria tectorum* 1a 2b 3a 8a *Verrucaria viridula* 1a 7a 8a 10b *Xanthoria calcicola* 1a 2a 3a 4a 6a 7a 8a *Xanthoria candelaria* 2c 8c *Xanthoria parietina* 1a 2a 3a 4a 5c 6a 7a 8a 9c 10a *Xanthoria polycarpa* 2c 10c